

Wyrok z dnia 17 października 2000 r., III CKN 864/98

Uprawnienie do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu przysługuje akcjonariuszowi z akcji imiennych wpisanemu do księgi akcyjnej (art. 413 § 2 pkt 3 k.h.).

Przewodniczący: Sędzia SN Tadeusz Żywnowski (sprawozdawca)

Sędziowie SN: Gerard Bieniek, Barbara Myszka

Sąd Najwyższy po rozpoznaniu w dniu 17 października 2000 r. na rozprawie sprawy z powództwa Przedsiębiorstwa Budownictwa Kolejowego w L. przeciwko „C.” S.A. w L. o unieważnienie uchwał, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 27 maja 1998 r.,
oddalił kasację.

Uzasadnienie

Oddalając – zaskarżonym wyrokiem – apelację powodowego Przedsiębiorstwa Budownictwa Kolejowego, Sąd Apelacyjny przyjął, że w prawidłowo ustalonych okolicznościach sprawy, stronie powodowej nie przysługuje prawo do wytoczenia powództwa na powoływanej podstawie z art. 413 § 1 i 2 pkt 3 k.h. Z przytoczonych ustaleń wynika, że w akcie zawiązania sporządzonym w formie aktu notarialnego dnia 9 maja 1991 r. jako założyciel pozwanej spółki akcyjnej „C.” – obok innych podmiotów – wystąpiło przedsiębiorstwo państwowe Polskie Koleje Państwowe. W grudniu 1994 r. ówczesny prezes zarządu spółki wpisał do księgi akcyjnej pod poz. 57 Zakłady Budownictwa Kolejowego w L. i wystawił świadectwo tymczasowe pakietu akcji – 57, wskazując jako właściciela wymienione Zakłady. W wykonaniu postanowienia właściwego sądu rejestrowego, zarząd spółki sporządził nową księgę akcyjną według stanu na dzień 17 października 1996 r., w której jako właściciela akcji wpisane zostało przedsiębiorstwo państwowe Polskie Koleje Państwowe. Przedsiębiorstwo to nie podjęło akcji. Postanowieniem z dnia 2 października 1996 r.

Sąd Rejonowy ustanowił kuratora dla rady nadzorczej. Kurator zawiesił w czynnościach prezesa zarządu i zarządził zwołanie walnego zgromadzenia na dzień 30 grudnia 1996 r. Powodowe Przedsiębiorstwo powołując się na akty normatywne dotyczące wydzielenia z przedsiębiorstwa państwowego Polskie Koleje Państwowe Zakładów Budownictwa Kolejowego i utworzenia przedsiębiorstwa państwowego pod nazwą „Przedsiębiorstwo Budownictwa Kolejowego w L.”, zwróciło się dnia 20 grudnia 1996 r. do kuratora z wnioskiem o sprostowanie wpisu w księdze akcyjnej przez zmianę dotychczasowego wpisu i wpisanie powodowego Przedsiębiorstwa. Kurator wniosek ten uwzględnił, jednakże w księdze akcyjnej nie został dokonany wpis i dlatego w dacie walnego zgromadzenia (30 grudnia 1996 r.) sporządzona lista obecności nie zawierała strony powodowej jako akcjonariusza. Prawdliwość sporządzenia tej listy potwierdziło – stosowną uchwałą – walne zgromadzenie, a powodowe Przedsiębiorstwo nie zostało dopuszczone do udziału w tym zgromadzeniu.

Sąd Apelacyjny wskazał, że w sentencji postanowienia właściwego sądu rejestrowego zakres działania ustanowionego dla rady nadzorczej kuratora został określony tylko do kompetencji tego organu. Tak określonego zakresu kompetencji nie zmienia okoliczność, że kurator zawiesił w czynnościach prezesa zarządu. Podzielenie poglądu skarżącego Przedsiębiorstwa prowadziłoby – w ocenie Sądu Apelacyjnego – do sprzecznego z przepisem art. 378 k.h. łączenia funkcji nadzoru sprawowanego przez radę nadzorczą z funkcją sprawowaną przez zarząd spółki.

Okoliczność, że w wyniku przekształceń dokonywanych w ramach przedsiębiorstwa państwowego Polskie Koleje Państwowe, powodowe Przedsiębiorstwo przejęło składniki Zakładów Budownictwa Kolejowego nie wyłącza – zdaniem Sądu Apelacyjnego - art. 350 k.h., którego przesłanki nie zostały spełnione. W myśl zaś art. 399 k.h., tylko akcjonariusz, który spełnił przewidziane w tym przepisie wymagania, lecz w następstwie omyłki został pominięty, ma prawo uczestniczyć w walnym zgromadzeniu.

Kasację złożyło powodowe Przedsiębiorstwo Budownictwa Kolejowego, zarzucając naruszenie art. 413 § 1 i 2 pkt 3 k.h. i art. 399 k.h. przez błędną wykładnię i przyjęcie, że prawo zaskarżania uchwał walnego zgromadzenia przysługuje tylko akcjonariuszowi zapisanemu do księgi akcyjnej zgodnie z art. 399 k.h., naruszenie art. 351 § 1 k.h. przez błędną wykładnię i przyjęcie, że prowadzenie księgi akcji należy do wyłącznej kompetencji zarządu (w tym

dokonywanie wpisów do księgi akcji), a czynności kuratora rady nadzorczej, w czasie zawieszenia zarządu, w zakresie wpisu strony powodowej do księgi akcji pozwanej spółki były bezskuteczne, naruszenie art. 383 § 1 k.h. oraz art. 378 k.h. przez błędną wykładnię i przyjęcie, że pierwszy z tych przepisów nie stanowi podstawy do zawieszenia w czynnościach zarządu i wykonywania w tym czasie przez kuratora rady nadzorczej wszystkich czynności zarządu (w ramach delegowania). Ponadto strona skarżąca zarzuciła błędne przyjęcie, jakoby przepis art. 378 k.h. wyłączał możliwość wykonywania przez kuratora rady nadzorczej czynności zarządu, naruszenie art. 350 k.h. przez niewłaściwe zastosowanie, polegające na przyjęciu, że przepis ten ma zastosowanie do nabycia przez powoda praw z akcji w drodze następstwa prawnego, naruszenie art. 18 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (jedn. tekst: Dz.U. 1991 r. Nr 18, poz. 80 ze zm.), przepisów § 41-43 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 listopada 1981 r. w sprawie wykonania umowy o przedsiębiorstwach państwowych (Dz.U. Nr 31, poz. 170 ze zm.), przepisu § 1 zarządzenia nr 44 Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 20 maja 1991 r. sprawie wydzielenia z przedsiębiorstwa państwowego Polskie Koleje Państwowe Zakładów Budownictwa Kolejowego w L. i przepisu § 4 zarządzenia nr 107 Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 28 czerwca 1991 r. sprawie utworzenia przedsiębiorstwa państwowego pod nazwą „Przedsiębiorstwo Budownictwa Kolejowego w L. – przedsiębiorstwo państwowe” – przez błędną ich wykładnię – przez przyjęcie, że przepisy te nie stanowią podstawy do nabycia przez powoda praw z akcji „C.”, S.A.

Poza tym powodowe Przedsiębiorstwo zarzuciło naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 244 k.p.c. przez pominięcie dowodu w postaci dokumentu urzędowego – odpisu z rejestru przedsiębiorstw państwowych, z którego wynika że skarżące Przedsiębiorstwo jest akcjonariuszem „C.” S.A., oraz naruszenie art. 245 k.p.c. przez pominięcie dowodu w postaci dokumentu prywatnego – świadectwa tymczasowego pakietu akcji nr 57, wydanego przez pozwaną Spółkę, a będącego własnością strony powodowej, co przesądza, że legitymując się takim dokumentem Przedsiębiorstwo jest akcjonariuszem „C.” S.A.

Wskazując na powyższe, strona skarżąca wносиła o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa z zasądzeniem kosztów procesu, ewentualnie o

jego uchylenie z przekazaniem sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Liczne zarzuty kasacji powodowego Przedsiębiorstwa i obszerne jej wywody uzasadniają wskazanie – już na wstępie – uprawnień z akcji i ich wykonywania. Uprawnienia te dzielą się na majątkowe oraz korporacyjne (niemajątkowe). Nie ulega wątpliwości, pomimo braku stosownych postanowień kodeksu handlowego, że akcje stanowią typ normatywny papierów wartościowych. Są one papierami wartościowymi w rozumieniu art. 921⁶ k.c. Ucieleśniają prawo podmiotowe, wyznaczające pozycję prawną akcjonariusza w spółce, która przejawia się w wymienionych uprawnieniach majątkowych (mających charakter samoistny) i niemajątkowych służących właściwej realizacji uprawnień majątkowych.

Uprawnienia majątkowe z akcji obejmują prawo do udziału w zysku rocznym spółki, prawo poboru akcji nowej emisji, prawo do udziału w majątku likwidacyjnym spółki oraz prawo do wynagrodzenia za spełnione na rzecz spółki okresowych świadczeń niepieniężnych. Do uprawnień korporacyjnych – wyróżnianych w literaturze przedmiotu – zaliczane jest prawo do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu akcjonariuszy, prawo do głosu, prawo żądania zwołania nadzwyczajnego zgromadzenia i umieszczenia w porządku obrad wnioskowanych spraw, prawo do informacji, bierne prawo wyborcze do organów spółki, prawo do zaskarżenia uchwał walnego zgromadzenia oraz prawo do wytoczenia powództwa na rzecz spółki o naprawienie szkody.

Spośród czynników wpływających na sposób wykonywania uprawnień istotnymi są charakter poszczególnych uprawnień oraz kryterium, jakim jest postać akcji. W odniesieniu do akcji imiennych regulacja zawarta w kodeksie handlowym zmienia założenia, na których opiera się legitymacja z papierów imiennych w kodeksie cywilnym. Tylko w odniesieniu do akcji imiennych przepisy kodeksu handlowego stwarzają podstawę do kontroli obrotu akcjami w spółce i umożliwiają – przez prowadzenie stosownej dokumentacji – ustalenie kto jest akcjonariuszem. W myśl art. 351 § 1 k.h., zarząd obowiązany jest prowadzić księgę akcji imiennych i świadectw tymczasowych (księgę akcyjną), do której wpisuje się imię i nazwisko (firmę) oraz adres (siedzibę) posiadacza akcji lub świadectwa tymczasowego, wysokość dokonywanych wpłat, a także wzmiankę o przeniesieniu akcji lub świadectwa tymczasowego na inną osobę wraz z datą wpisu. Wpis do księgi

akcyjnej nie ma znaczenia konstytutywnego, jednakże – co pomija skarżące Przedsiębiorstwo – legitymacja akcjonariusza z akcji imiennej wiąże się z instytucją księgi akcyjnej. Zgodnie z art. 352 k.h. – także pominiętym przez skarżące Przedsiębiorstwo – uprawniona do świadczeń ze strony spółki i wykonywania uprawnień korporacyjnych z akcji imiennych jest tylko osoba wpisana do księgi akcyjnej.

Zasadnie Sądy obu instancji i pozwana Spółka przyjęły, że o legitymacji nie rozstrzyga stan rzeczywisty, lecz istniejący w księdze akcyjnej wpis, a ten – w świetle nie budzących wątpliwości ustaleń – wykluczał, stosownie do przytoczonych przepisów, możliwość realizacji przez skarżące Przedsiębiorstwo zarówno uprawnień majątkowych, jak i korporacyjnych. Nie można bowiem kwestionować zapatrywania stwierdzającego, że nabywca akcji imiennej staje się pełnoprawnym akcjonariuszem z chwilą uzyskania wpisu do księgi akcyjnej. Bez wpisu do księgi jego prawo jako właściciela akcji nie jest skuteczne *erga omnes*. Także istotna modyfikacja, jaka zawarta jest w art. 399 § 1 k.h., nie ma – co jest bezsporne – zastosowania do strony powodowej. Trafnie również Sądy obu instancji stwierdziły, że posiadanie akcji imiennej jest – w świetle art. 350 k.h. – warunkiem koniecznym do rozporządzania prawami w niej inkorporowanymi. Z powyższego wynika, że zarzuty kasacji o naruszeniu powyżej przytoczonych przepisów kodeksu handlowego, rozstrzygających o wyniku sporu oraz zasadności kasacji, okazały się chybione. Strona powodowa, powołując się na postanowienia art. 413 § 1 i 2 pkt 3 k.h., nie udowodniła bezzasadności niedopuszczenia jej do udziału w zgromadzeniu.

Przytoczone w kasacji przepisy ustawy o przedsiębiorstwach państwowych, regulujące podział przedsiębiorstwa państwowego w niczym nie modyfikują przytoczonych zasad odnoszących się do księgi akcyjnej. Znaczenie, jakie kodeks handlowy wiąże – w przypadku akcji imiennych – z umieszczeniem danej osoby w księdze akcyjnej, czyni zbędnym rozważania, obszernie w kasacji naświetlone, a dotyczące organów pozwanej Spółki, zakresu przynależnych im kompetencji oraz przestrzegania przez te organy w swojej działalności porządku prawnego.

Z powyższych przyczyn, uwzględniając art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego ... (Dz.U. Nr 48, poz. 554) oraz art. 393¹² k.p.c., orzeczono, jak w sentencji wyroku.

